

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ

Аб’ект аўтарскага права

УДК 821.161.3.0 “15/16”

БРАЗГУНОЎ

АЛЯКСАНДР УЛАДЗІМІРАВІЧ

**СТАНАЎЛЕННЕ АЎТАРСКАЙ САМАСВЯДОМАСЦІ
Ў БЕЛАРУСКІМ ПІСЬМЕНСТВЕ XVI – XVII СТАГОДДЗЯЎ**

Аўтарэферат дысертацыі на атрыманне вучонай ступені
доктара філалагічных навук
па спецыяльнасці 10.01.01 – беларуская літаратура

Мінск, 2025

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Работа выканана ў ДНУ «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі»

Навуковы кансультант

Лаўшук Сцяпан Сцяпанавіч, член-карэспандэнт НАН Беларусі, доктар філалагічных навук, прафесар, галоўны навуковы супрацоўнік ДНУ «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі»

Афіцыйныя апаненты:

Ляўшун Любоў Віктараўна, доктар філалагічных навук, прафесар, прафесар кафедры гісторыі і граматыкі англійскай мовы УА «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт»

Хмяльніцкі Мікалай Мікалаевіч, доктар філалагічных навук, прафесар, загадчык кафедры кітайскай філалогіі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта

Штэйнер Іван Фёдаравіч, доктар філалагічных навук, прафесар, загадчык кафедры беларускай літаратуры УА «Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны»

Апаніруючая арганізацыя УА «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна»

Абарона адбудзецца 27 чэрвеня 2025 года а 12⁰⁰ на пасяджэнні савета па абароне дысертацый Д 02.01.12 пры Беларускім дзяржаўным універсітэце (220030, г. Мінск, вул. К. Маркса, 31, філалагічны факультэт, аўд. 62; тэл. вучонага сакратара: 209-55-58).

З дысертацый можна азнаёміцца ў Фундаментальнай бібліятэцы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Аўтарэферат разасланы 22 мая 2025 г.

Вучоны сакратар
савета па абароне дысертацый

Т. П. Сідарава

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

УВОДЗІНЫ

Аўтарская самасвядомасць у літаратуры ранняга Новага часу рэдка трапляе ў поле зроку даследчыкаў. Перавага, як правіла, аддаецца пісьменнікам XIX–XXI стст., калі на змену творчаму індывіду ранейшых эпох прыходзіць творчая індывідуальнасць. У выпадку беларускага літаратуразнаўства працяглая няўвага да пісьмовай спадчыны даўніх часоў была абумоўлена шэрагам прычын. Першая заключалася ў трактаванні айчыннага пісьменства XI–XVIII стст. як другаснага, ідэйна-тэматычна, вобразна і жанрава абмежаванага ў параўнанні з літаратурай савецкага перыяду (да канца 1980-х гг.). Другая прычына вынікала з адносін да той беларускай пісьмовай спадчыны, што стваралася ў XVI–XVIII стст. на іншых мовах: калі лацінамоўная (Я. Вісліцкі, М. Гусоўскі) паступова рабілася аб’ектам гісторыка-літаратурных даследаванняў, то польскамоўная заставалася па-за навуковым дыскурсам да пачатку 1990-х. Трэцяя прычына – маладаступнасць крыніц (амаль усе помнікі беларускага пісьменства XI–XVIII стст. захоўваюцца ў замежных архівах і бібліятэках) і адсутнасць перакладаў найбольш значных польска- і лацінамоўных помнікаў на сучасную беларускую мову. За апошнія трыццаць гадоў, аднак, айчыннымі даследчыкамі зроблена нямала для выпраўлення такога прыкрага становішча. Была створана новая фундаментальная гісторыя беларускай літаратуры даўняга часу, паўсталі арыгінальныя навуковыя даследаванні шматмоўнай паэзіі, публіцыстыкі, рэлігійнага пісьменства даўняга перыяду, перакладной і парадыйна-сатырычнай літаратуры. Беларускімі і польскімі даследчыкамі ўведзены ў навуковы ўжытак многія літаратурныя помнікі, якія з’яўляюцца супольным набыткам дзвюх культур.

Гісторыка-літаратурнай і тэарэтычнай асновай для дадзенай работы паслужылі распрацоўкі беларускіх (С. Кавалёў, Л. Ляўшун, А. Мальдзіс, Ж. Некрашэвіч-Кароткая, М. Нікалаеў і інш.) і замежных (С. Аверынцаў, М. Бахцін, М. Баўэр, С. Бройтман, В. Вінаградаў, А. Гурэвіч, А. Каняўская, Б. Корман, Р. Кшывы, Ж. Ле Гоф, Н. Мірашнічэнка, Т. Рымар, А. Ужанкоў, В. Халізеў, В. Цюпа, У. Эка і інш.) даследчыкаў. Храналагічным «папярэднікам» нашай працы стала манаграфія А. Каняўскай «Авторское самосознание древнерусского книжника (XI – середина XV вв.)» (2000). Праблематыка знайшла таксама адлюстраванне ў працах Л. Ляўшун, напісаных на матэрыяле царкоўна-рэлігійнай літаратуры ўсходніх славян XI–XVII стст. Але даследаванне аўтарскай самасвядомасці на матэрыяле помнікаў беларускага пісьменства свецкай плыні да нядаўняга часу заставалася па-за ўвагай навуковай супольнасці. А гэта істотна збядняла нашыя ўяўленні пра гісторыка-літаратурны працэс XVI–XVII стагоддзяў – перыяду, вырашальнага для

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

наступных этапаў развіцця айчыннага прыгожага пісьменства з многіх прычын. Па-першае, у гэты час тут сышліся ў творчым узаемадзеянні дзве пісьмовыя традыцыі – усходняя і заходняя (грэка-візантыйская і рыма-лацінская), старое і новае, традыцыйнае і інавацыйнае. Па-другое, пісьменства набыло жанрава-відавую, тэматычную, ідэйна-ідэалагічную і нават моўную разнастайнасць. Патрэба, у канцы XV – пачатку XVI ст. у Вялікім Княстве Літоўскім сфарміравалася свецкая плынь пісьменства, побач з кніжнасцю паўстала ўласна літаратурная творчасць. Па-чацвертае, на XVI ст. прыпадае найвышэйшы росквіт даўняй беларускай літаратуры, а ў XVII ст. пачынаецца яе паступовы заняпад. Усё гэта робіць разгляданы перыяд надзвычай цікавым для гісторыка літаратуры, а ў заяўленым аспекце даследавання – асабліва.

Раскрыццё спецыфікі станаўлення аўтарскай самасвядомасці ў беларускім пісьменстве XVI–XVII стст. патрабуе распрацоўкі пэўнай канцэпцыі, якая дазволіць вызначаць вектар, дынаміку і асноўныя характарыстыкі названага працэсу. Неабходнай умовай для гэтага з’яўляецца вызначэнне зместу паняццяў *аўтарская самасвядомасць* і *станаўленне аўтарскай самасвядомасці* (пра гэта пойдзе гаворка ў раздзеле 1.1), а таксама акрэсленне крытэрыяў, паводле якіх той або іншы твор можа быць адабраны для літаратуразнаўчага аналізу. Такімі крытэрыямі нам бачацца ступень аўтарскай прысутнасці ў творы, арыгінальнасць апошняга і яго жанрава-відавая характарыстыка. Адабраныя падобным чынам помнікі ўтвараюць пяць груп – 1) выданні Ф. Скарыны; 2) царкоўна-палемічная літаратура; 3) эпічная паэзія; 4) мемуарыстыка; 5) апісанні падарожжаў. Гэты падзел і прадвызначае структуру нашага даследавання. На жаль, аб’ём работы не дазволіў нам спыніцца на т. зв. малых паэтычных формах, але, думаецца, эпічная паэзія дае ў распараджэнне даследчыка значна большы фактычны матэрыял.

Такім чынам, **актуальнасць** дадзенага даследавання абумоўлена наступнымі прычынамі: наспеласцю распрацоўкі канцэпцыі станаўлення аўтарскай самасвядомасці ў беларускім пісьменстве XVI–XVII стст., што дазволіць зразумець дынаміку і характар тагачаснага літаратурнага працэсу, а тым самым і яго ўплыў на пазнейшыя эпохі; неабходнасцю раскрыцця канкрэтных формы выяўлення аўтарскай самасвядомасці ў творах розных жанраў XVI–XVII стст.; патрэбай сучаснага навуковага асэнсавання шматмоўнай літаратурнай спадчыны Беларусі.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ

Сувязь работы з буйнымі навуковымі праграмамі і тэмамі

Дысэртацыйнае даследаванне ажыццёўлена ў рамках комплексных навуковых заданняў, якія выконваліся ў сектары гісторыі беларускай літаратуры ДНУ «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі»: «Гісторыя беларускага літаратуразнаўства XI–XXI стст.» (2016 – 2020 гг., дзяржрэгістрацыя № 20160186) падпраграмы «Беларуская мова і літаратура» ДПНД «Эканоміка і гуманітарнае развіццё беларускага грамадства»; «Літаратурныя эпохі, перыяды і стылі ў беларускай літаратуры: X – пачатак XXI ст.» (2021–2025 гг., дзяржрэгістрацыя № 20210783) падпраграмы «Беларуская мова і літаратура» ДПНД «Грамадства і гуманітарная бяспека беларускай дзяржавы».

Мэта і задачы даследавання

Мэта даследавання – раскрыць спецыфіку *станаўлення аўтарскай самасвядомасці*, вызначыць вектар яе развіцця і формы рэалізацыі ў беларускім пісьменстве XVI–XVII стст. Названая мэта патрабуе вырашэння наступных **задач**:

- удакладніць змест паняцця *аўтарская самасвядомасць* і стварыць яе агульную мадэль у дачыненні да беларускага пісьменства XVI–XVII стст.;
- выявіць канкрэтныя формы праяўлення аўтарскай самасвядомасці ў арыгінальнай і перакладной творчасці Ф. Скарыны, а таксама ў помніках царкоўна-палемічнага пісьменства XVI–XVII стст.;
- раскрыць месца аўтарскай самасвядомасці ў мадыфікацыі эпічных жанравых форм (ліра-эпічная і гераічная паэма) у паэзіі канца XVI ст.;
- паказаць фарміраванне аўтарскай суб'ектыўнасці ў гібрыдных вершавана-празаічных жанравых формах;
- вызначыць ролю аўтарскай самасвядомасці ў развіцці мемуарнага жанру і даць класіфікацыю помнікаў у адпаведнасці са ступенню яе выяўленасці;
- ахарактарызаваць формы аўтарскай прысутнасці ў структуры і месце тэксту на прыкладзе канкрэтных мемуарных твораў;
- акрэсліць традыцыйныя кампаненты і праявы аўтарскай суб'ектыўнасці ў жанравай цэласнасці дыярыушаў падарожжаў канца XVI – XVII стст.

Аб'ект і прадмет даследавання. *Аб'ект даследавання* – аўтарская самасвядомасць. *Прадмет даследавання* – спосабы, прыёмы і формы выражэння аўтарскай самасвядомасці ў помніках шматмоўнага беларускага пісьменства XVI–XVII стст. (публіцыстыка, эпас, мемуары і дыярыушы падарожжаў).

Навуковая навізна дысэртацыі заключаецца ў наступным:

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

➤ Вызначана сутнасць і канцэптуальная функцыянальнасць паняцця «станаўленне аўтарскай самасвядомасці» адносна пісьменства XVI–XVII стст., што дазволіла разгледзець літаратурны працэс названага перыяду ў дынаміцы выяўлення аўтарскай суб’ектыўнасці і суб’ектнасці.

➤ Раскрыты культурна-гістарычныя і гісторыка-літаратурныя фактары, якія спрыялі станаўленню або стрымлівалі развіццё аўтарскай самасвядомасці ў пісьменстве акрэсленага перыяду.

➤ На аснове сістэмна-канцэптуальнага падыходу выяўлена месца літаратурнай традыцыі і аўтарскага самаўсведамлення ў дынаміцы творчага працэсу.

➤ Сістэмнасць і навуковая аб’ектыўнасць даследавання забяспечваюцца шырокім родава-жанравым ахопам матэрыялу. У заяўленым аспекце і аб’ёме дадзены матэрыял ніколі раней не быў прадметам спецыяльнага зацікаўлення ні ў айчынным, ні ў замежным літаратуразнаўстве.

➤ У навуковы ўжытак уведзены новыя факты літаратурна-гістарычнага жыцця разглядаанай эпохі.

➤ Вызначаны спосабы і формы рэалізацыі аўтарскай самасвядомасці ў помніках літаратуры XVI–XVII стст. (творчасць Ф. Скарыны, царкоўная палеміка, ліра-эпічная паэма і гераічны эпас, мемуары і апісанні падарожжаў).

Метады даследавання

Комплексны падыход да даследавання заяўленай праблемы абумовіў метадалогію даследавання, аснову якой складаюць культурна-гістарычны, біяграфічны, параўнальна-тыпалагічны і рэцэптыўны метады ў спалучэнні з кантэкстуальным і цэласным аналізам мастацкага тэксту.

Палажэнні, якія выносяцца на абарону:

1. *Станаўленне аўтарскай самасвядомасці ў беларускай літаратуры XVI – XVII стст. ёсць перманентны нелінейны працэс усведамлення і рэалізацыі аўтарам сваёй творча-мастацкай суб’ектнасці, дэтэрмінаваны шэрагам фактараў агульнакультурнага, гістарычнага, рэлігійнага і ўласна літаратурнага развіцця тагачаснага грамадства. Суб’ектыўны пачатак у творчасці засведчыў фарміраванне індывідуальна-аўтарскага ўспрымання, быў неабходнай умовай для выхаду за межы традыцыйнай жанравай сістэмы, меў канкрэтныя тэкставыя формы выражэння (экспліцытныя і імпліцытныя) і надаў асобе аўтара значэнне структурнага элемента твора. Аўтарская самасвядомасць адлюстроўвае дынаміку літаратурнага працэсу ў разгляданы перыяд і дазваляе вызначыць тыя фактары, якія спрыялі паступоваму руху ад паэтыкі рэфлектыўнага традыцыяналізму да паэтыкі аўтарскай мадальнасці.*

2. *Станаўленне аўтарскай самасвядомасці ў многім было абумоўлена новым разуменнем мастацкасці, якое сфарміравалася ў эпоху Рэнэсансу і грунтавалася на перайманні антычных узораў і праўдзе гістарычнага факта, а не*

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

на хрысціянскім мастацкім каноне. Контррэфармацыя заповоліла гэты працэс, аднак аўтарская самасвядомасць знаходзіла выражэнне ў не прызначаных для шырокай публікі мастацкіх формах (гістарычна-мемуарная проза і апісанні падарожжаў). У працэсе рэцэпцыі класічнай спадчыны вылучаюцца два этапы (IX – XV і XVI – XVII стст.) і дзве формы (грэка-візантыйская і рыма-лацінская), спробай паяднання якіх была асветніцкая дзейнасць Ф. Скарыны. Зроблены ім пераклад Святога Пісання, прадмоўна-пасляслоўны комплекс да яго і мастацкае афармленне засведчылі а) высокую асобасную свядомасць пісьменніка, б) усведамленне ўласнага творчага патэнцыялу, в) арыентацыю на рацыянальны і эмацыянальны пачатак у чалавеку, г) мадэляванне архітэктонікі перакладу з мэтай лепшага ўспрымання чытачом.

Аўтары царкоўна-палемічных твораў былі абмежаваны дагматычным канонам і нормаў хрысціянскай культуры, якія складалі калектыўнае «мы». У знешне-фармальным аспекце царкоўныя палемісты і апалагеты арыентаваліся на пэўныя ўзоры і «гатовыя» слова, зададзенае класічнай рыторыкай і нарматыўнай паэтыкай, а ва ўнутрана-змястоўным – на веравучэнне ўласнай канфесіі. Паяднанне ўласна рэлігійнай (веранастаўленчай і абарончай) праблематыкі са сведкай (грамадзянскай і палітычнай) спрыяла праявам аўтарскай суб’ектыўнасці («я»), палягчала выбар шляхоў эмацыянальнага ўздзеяння на чытача, сродкаў кампазіцыйнай і стылістычнай арганізацыі твора, спосабаў апеляцыі да жыццёвай практыкі чытача.

3. М. Гусоўскі ў «Песні пра зубра» выявіў унікальны для пачатку XVI ст. узровень аўтарскай самасвядомасці, пра што сведчыць свабодная кампановка матэрыялу, імправізацыя і лірычная эпічнасць. Аўтары паэм «радзівілаўскага цыклу» (Ф. Градоўскі, Я. Радван і А. Рымша) арыентаваліся (у рознай ступені) на класічныя ўзоры гераічнага эпасу, адкуль была запазычана ідэя справядлівасці, парушэнне і аднаўленне якой складае ідэю і сюжэтную аснову іх твораў. Нягледзячы на традыцыйна-нарматыўнае патрабаванне ідэалізацыі вобраза галоўнага героя, аўтарская суб’ектыўнасць, што вынікала з арыентацыі на ўласны досвед, спрыяла мадэляванню жанравай формы твора.

4. Гібрыдныя вершавана-празаічныя формы (гістарычныя хронікі М. Стрыйкоўскага і дыпламатычныя дыярыушы Г. Пельгрымоўскага) засведчылі імкненне спалучыць дакументальнасць і вобразнасць у мастацкай цэласнасці твора, якая дасягаецца тут адзінствам стылю і паслядоўным выкладам падзей. У хроніцы «Пра пачаткі...» М. Стрыйкоўскага аўтар ёсць той інстанцыяй, якая інтэгруе гістарыяграфічныя, мастацкія і ідэалагічныя задачы. У дыярыушах Г. Пельгрымоўскага матэрыял, прадстаўлены згодна з дыпламатычным пратаколам, дамінуе над аўтарам; апошні часта кіруецца стэрэатыпамі і не абцяжарвае сябе рэфлексіямі. Гэта не лепшым чынам адбіваецца на паэтыцы твора.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

5. Прычыны бурлівага развіцця мемуарнай літаратуры ў XVII ст. заключаліся ў складаным узаемадзеянні розных агульнакультурных і рэлігійных фактараў, але перад усім тым, што мемуарная творчасць не падпарадкоўвалася прадпісанням нарматыўнай паэтыкі. Значную ролю адыгралі таксама рэнесансна-барокавыя ўстаноўкі (усведамленне сваёй унікальнасці, значнасць асабістага досведу, жаданне засведчыць сваю датычнасць да падзей гісторыі), прынесенае барока і контррэфармацыяй адчуванне трагічнасці зямнога жыцця і разуменне рацыянальна-пачуццёвай прыроды чалавека. Адпаведна ступені праяўленасці суб'ектыўнага пачатку і дамінуючай тэматыкі ў мемуарнай прозе разгляданага перыяду мы вылучаем наступныя віды дыярыушаў: *а) спраў і падзей, б) вайсковыя, в) аўтабіяграфічныя.*

6. Характар дзейнасці біяграфічнага аўтара наўпрост уплываў на відавую форму мемуараў, іх стылістыку і кампазіцыю, дынаміку аповеду, матыўную прастору і выбар сродкаў мастацкай выразнасці. Побач з прагматызмам, утылітарнасцю, летапісна-канцылярскім спосабам выкладу матэрыялу мемуарныя творы вызначаюцца тэндэнцыяй да белетрызацыі, разгорнутага апісання, паказу псіхалагічных сітуацый.

Хаця мемуарыстыка XVI–XVII стст. зафіксавала ідэйна-эстэтычны зрух у аўтарскай самасвядомасці, мы не маем падставаў сцвярджаць, што аўтары адмыслова ставілі перад сабой задачу мастацкага адлюстравання рэчаіснасці: апошняе, хутчэй, было пабочным вынікам апантанасці матэрыялам, выкліканай жаданнем як мага больш рэалістычна распавесці сваю праўду.

7. У апісаннях падарожжаў канца XVI–XVII стст. на першы план выходзіць суб'ектыўны пачатак – асабістае сведчанне і індывідуальныя ўражанні, не заўсёды вольныя ад стэрэатыпаў. У адрозненне ад дыярыушаў і ўспамінаў, апісанні падарожжаў характарызуе традыцыйная топіка, вырацаваная антычнасцю і сярэднявеччам. Пададзеная тут інфармацыя служыць фіксацыі аўтарскіх уражанняў і зацікаўленняў, а таксама задавальненню густаў уяўнага чытача. Разам з тым, для апісанняў падарожжаў уласцівы эгацэнтрызм, узростанне эстэтычнага пачатку, цікавасць да прыроды (пейзажу).

Асабісты ўклад суіскальніка

Дысертация з'яўляецца самастойным, выкананым з улікам прыярытэтных накірункаў развіцця айчынай філалагічнай навукі даследаваннем, у якім на матэрыяле помнікаў прыгожага пісьменства XVI–XVII стст. прадстаўлена канцэптуальнае асэнсаванне праблемы аўтарскай самасвядомасці. У навуковы ўжытак уведзены новы факталагічны і літаратуразнаўчы матэрыял, у гісторыю беларускай літаратуры ўпісаны новыя персаналіі і творы.

Апрабавыя дысертацыі і інфармацыя аб выкарыстанні яе вынікаў

Папярэднія і канчатковыя вынікі дысертацыйнага даследавання знайшлі адлюстраванне ў дакладах на наступных міжнародных і рэспубліканскіх

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

навуковых мерапрыемствах: XVI Міжнар. з'езд славістаў (Бялград, 19–27 жніўня 2018 г.); Міжнар. навуковая канф. «Італьянскае Адраджэнне ў Беларусі. Бона Сфорца і эпоха Адраджэння» (Мінск, 22 кастр. 2009 г.); Міжнар. навуковая канф. «Беларусь на скрыжаванні стагоддзяў: ад класікі да сучаснасці (да 130-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа)» (Мінск, 1–2 лістап. 2012 г.); Міжнар. навуковая канф. «Беларуска-польскія літаратурныя ўзаемасувязі: праблемы імагалогіі» (Мінск, 11–12 верас. 2015 г.); Міжнар. навуковая канф. «Wschód muzulmański w literaturze polskiej. Idee i obrazy» (Беласток, 20–21 лістап. 2015 г.); Міжнар. навуковая канф. «Беларуска-польскія культурна-моўныя ўзаемадачынненні: ад гісторыі да сучаснасці» (Мінск, 4–5 кастр. 2016 г.); Міжнар. навуковая канф. «Францішак Скарына. Жыццё, творчасць, рэцэпцыя. Да 500-годдзя выдання беларускай Бібліі: 1517–2017» (Беласток – Гродна, 26–28 кастр. 2017 г.); Міжнар. навуковая канф. «Беларуская літаратура і літаратуразнаўства: канцэпцыі, напрамкі, навуковыя школы (да 90-годдзя з дня заснавання Інстытута літаратуразнаўства)» (Мінск, 1–2 крас. 2020 г.); Міжнар. навуковая канф. «Гістарычнае мовазнаўства ў кантэксце міждысцыплінарных даследаванняў» (Мінск, 25–26 кастр. 2017 г.); Міжнар. навуковая канф. «XII Танкаўскія чытанні» (Мінск, 20 лістап. 2020 г.); Міжнар. навуковая канф. «Беларуская мова, літаратура, культура і свет: праблемы рэпрэзентацыі» (Мінск, 27 лістап. 2020 г.), прысвеч. памяці П. Васючэнка; Міжнар. навуковая канф. «Славянскія літаратуры ў кантэксце сусветнай», прысвеч. 100-годдзю БДУ і 90-годдзю з дня нарадж. чл.-кар. НАН Беларусі праф. А. А. Лойкі (Мінск, 28–29 кастр. 2021 г.); Міжнар. навуковая канф. «Францыск Скарына і наш час» (Гомель, 25 лютага 2022 г.); Міжнар. навуковая канф. «Соловьевские чтения-2022» (Мінск, 24–25 сакавіка 2022 г.); V Міжнар. кангрэс беларусістаў (Мінск, 21–22 мая 2010 г.); VI Міжнар. кангрэс беларусістаў (Мінск, 28–29 мая 2015 г.); II Міжнар. навуковы кангрэс беларускай культуры (Мінск, 10 верас. 2020 г.). II Міжнар. форум даследчыкаў беларускай казкі (Мінск, 27–29 мая 2021 г.); Міжнар. навукова-практ. канф. «Дзяржава, грамадства і Царква ў гісторыі Беларусі (Да 500-годдзя выдання Францыскам Скарынам друкаванай Бібліі і 300-годдзя з дня нараджэння Георгія Каніскага, архіепіскапа Магілёўскага)» (Мінск – Жыровічы, 12–13 кастр. 2017 г.); IX Міжнар. кнігазнаўчыя чытанні «Статут Вялікага Княства Літоўскага ў гісторыі культуры Беларусі» (Мінск, 18–19 красавіка 2013 г.); X Міжнар. кнігазнаўчыя чытанні «Кніжная культура Беларусі XVI – сярэдзіны XVII ст.: да 440-годдзя выдавецкай дзейнасці Мамонічаў» (Мінск, 17–18 крас. 2014 г.); XII Міжнар. кнігазнаўчыя чытанні «Кніжная культура Беларусі: погляд праз стагоддзі» (Мінск, 7–8 крас. 2016 г.); XX Міжнар. Кірыла-Мяфодзіеўскія чытанні, прысвечаныя Дням славянскага пісьменства і культуры (Мінск, 20–23 мая 2014 г.); Міжнар. навуковы круглы стол «Хоревские чтения: Мировая

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

культура: этнос в свете истории и современности» (Гродна, 14–16 крас. 2023 г.); Рэспубл. навукова-практ. канф. «Беларуская пісьмовая спадчына ў кантэксте еўрапейскага культурна-гістарычнага працэсу XI-XIX стст.: Вытокі, традыцыі, уплывы» (Мінск, 24 мая 2010 г.); Рэспубл. навукова-практ. канф. «Сучасная беларуская тэксталогія: актуальныя праблемы і перспектывы развіцця» (Мінск, 22–23 лістап. 2016 г.); Рэспубл. навукова-практ. канф. «XI Калеснікаўскія чытанні: Актуальныя праблемы сучаснага літаратурнага працэсу» (Брэст, 17 лістап. 2021 г.); Рэспубл. навукова-практ. канф. «XII Калеснікаўскія чытанні», прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння У. А. Калесніка (Брэст, 28 кастр. 2022 г.); Рэспубл. навукова-практ. канф. «Актуальныя праблемы сучаснага літаратурнага працэсу», прысв. 90-годдзю з дня нарадж. праф. В. Я. Зарэцкай (Ляшук) (Брэст, 24 ліст. 2023 г.).

Тэарэтычныя напрацоўкі і гісторыка-літаратурны матэрыял, прадстаўлены ў дысертцыі, выкарыстоўваюцца ў адукацыйным працэсе і навукова-практычнай дзейнасці кафедры тэарэтычнага і славянскага літаратуразнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (тэма «Тэорыя і практыка інтэгрatыўных падыходаў пры вывучэнні славеснага мастацтва»), № дзяржрэгістрацыі 20212830) і кафедры беларускай мовы і літаратуры УА «Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт» (тэма «Беларуская мова і літаратура ў полікультурным дыялогу», № дзяржрэгістрацыі 20240783).

Апублікаванасць вынікаў даследавання

Асноўны змест дысертцыйнага даследавання і яго вынікі знайшлі адлюстраванне ў 55 публікацыях, сярод якіх 2 манаграфіі (41,8 др. арк.), 13 артыкулаў у навуковых часопісах, уключаных у Пералік навуковых выданняў ВАК Рэспублікі Беларусь, і ў замежных выданнях (з іх у замежных выданнях – 7), 16 артыкулаў у зборніках навуковых прац, 13 артыкулаў у зборніках матэрыялаў канферэнцый, 6 навуковых выданняў помнікаў пісьменства XVI–XVII стст., 5 вучэбна-метадычных артыкулаў.

Структура і аб’ём даследавання

Дысертцыйнае даследаванне складаецца з уводзін, агульнай характарыстыкі работы, пяці главаў, заключэння, спісу выкарыстаных крыніц (320 пазіцый, з іх бібліяграфічны спіс уключае 265 пазіцый, спіс публікацый суіскальніка – 55 пазіцый). Агульны аб’ём дысертцыі – 248 с.; асноўны тэкст займае 220 с., бібліяграфічны спіс – 28 с.

АСНОЎНЫ ЗМЕСТ ДЫСЕРТАЦЫІ

У першай главе «Тэарэтычныя і гісторыка-літаратурныя асновы даследавання» разглядаюцца тэарэтычны аспект функцыянавання паняцця «аўтарская самасвядомасць», гістарычна-культурныя перадумовы ўзнікнення

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

новой якасці літаратуры ў разгляданы перыяд, а таксама інвентычная топіка як асноўны сродак тэкстаўтварэння ў пісьменстве рытарычнага тыпу.

У раздзеле 1.1 «*Аўтарская самасвядомасць як прадмет тэарэтычнага асэнсавання ў літаратуразнаўстве*» значаецца, што гісторыя літаратуры можа быць прадстаўлена як розны па інтэнсіўнасці і выніковасці – у залежнасці ад эпохі – працэс пераадолення / датрымання прынятых у пэўнай культуры спосабаў слоўна-мастацкага самавыражэння. Рухавіком тут з’яўляецца аўтар: свядома ці несвядома, ён заўсёды імкнецца пераадолець норму / традыцыю, г. зн. выказвае суб’ектыўную волю. Гэта актуалізуе пытанне аб аўтарскай суб’ектнасці і суб’ектыўнасці ў завершаным варыянце мастацкага твора (аўтарская свядомасць і самасвядомасць), а таксама тых аспектах творчасці і біяграфіі пісьменніка, што ўплываюць на ступень гэтай выяўленасці. З катэгорыяй аўтара звязана цэлая група літаратуразнаўчых тэрмінаў, якія, аднак, не маюць агульнапрынятых дэфініцый. Грунтуючыся на працах аўтарытэтных даследчыкаў (С. Аверынцава, М. Бахціна, В. Вінаградава, А. Каняўскай, Б. Кормана, Т. Мірашнічэнка, А. Несцярэнка, М. Рымара, В. Халізева і інш.), мы вызначылі, што ў межах дадзенага даследавання названыя тэрміны выступаюць у наступных значэннях: «асоба аўтара» – як біяграфічны аўтар; «вобраз аўтара» – як мастацкае выяўленне аўтарам самога сябе, а таксама як вобраз творцы-мастака, што ўзнікае ў рэцыпіента пасля прачытання твора; «аўтарская інтэнцыя» – як выказаная аўтарам мэта напісання твора, якая можа складацца з паасобных задач; «аўтарская пазіцыя» – як адносіны аўтара да аб’екта апісання, якія могуць уключаць светапоглядную, этычную, эстэтычную, ідэйную, эмацыянальную і г. д. ацэнку; «аўтарскі пачатак» – як усе магчымыя формы аўтарскай прысутнасці ў творы; «аўтарскі падыход» – як ступень залежнасці аўтара ад традыцыйных патрабаванняў да твора.

У Сярэднявеччы ўсходнеславянскі пісьменнік быў толькі медыятарам паміж тэкстам і чытачом, паколькі паэтыка твора і яго змест задаваліся жанрам. Але аўтар эпохі Рэнесансу і барока бачыць крыніцу творчасці і ў сабе таксама, пра што сведчыць самарэфлексія, якая адлюстроўвае самаацэнку, адносіны да традыцыі, творчыя прыныцы, задачы і мэты. Аўтар звяртаецца не толькі да нейкага абстрактнага панадчасовага чытача / слухача, але і да канкрэтнага адрасата-сучасніка; у прадмовах і пасляслоўях (радзей – у самім творы) раскрывае яму гісторыю з’яўлення твора, прыныцы яго арганізацыі; дае пафасную ацэнку рэчаіснасці / прадмету апісання і г. д. Словам, у разгледаную эпоху аўтар усё больш пачынае ўсведамляць сябе творчым суб’ектам. З улікам сказанага, мы прапануем наступнае вызначэнне: *аўтарская самасвядомасць* – гэта ўсведамленне сваёй аўтарскай індывідуальнасці і творчай суб’ектнасці пісьменнікам, які арыентуецца на пэўную традыцыю, мае вызначаныя мэты і адрасат сваёй дзейнасці, імкнецца да ідэйна-вобразнага самавыражэння.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

СПІС ПУБЛІКАЦЫЙ СУІСКАЛЬНІКА ВУЧОНАЙ СТУПЕНІ

Манаграфіі

1. Бразгуноў, А. У. Перакладная белетрыстыка Беларусі XV–XVII стагоддзяў / А. У. Бразгуноў ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т літаратуры імя Янкі Купалы ; навук. рэд. В. А. Чамярыцкі. – Мінск : Беларус. навука, 2007. – 302 с.
2. Бразгуноў, А. У. Аўтарская самасвядомасць у беларускім пісьменстве XVI–XVII стагоддзяў / А. У. Бразгуноў ; Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр даслед. беларус. культуры, мовы і літаратуры, Ін-т літаратуразнаўства імя Янкі Купалы ; навук. рэд. С. С. Лаўшук. – Мінск : Беларус. навука, 2024. – 375 с.

Артыкулы ў навуковых выданнях, зацверджаных ВАК Рэспублікі Беларусь для апублікавання вынікаў, і ў замежных рэцэнзаваных выданнях

3. Бразгуноў, А. Зборнік «Рымскія Дзеі» ў чэшскім, польскім і беларускім перакладах XV–XVII стст. («Гісторыя пра Апалона Цірскага») / А. Бразгуноў // Studia Białorutenistyczne. – 2011. – Т. V. – С. 181–188.
4. Brazgunou, A. Europejski romans historyczny i rycerski w przekładach białoruskich XV–XVII wieku / A. Brazgunou // Wschodni Rocznik Humanistyczny. – Т. IX. – 2013. – С. 9–30.
5. Бразгуноў, А. Краіны Усходу ў беларускай літаратуры 12–17 стагоддзяў / А. Бразгуноў // Bibliotekarz Podlaski. – 2017. – № 3. – С. 57–75.
6. Бразгуноў, А. Паэтычная спадчына Францішка Скарыны / А. Бразгуноў // Bibliotekarz Podlaski. – 2018. – № 2. – С. 85–111.
7. Бразгуноў, А. У. Аўтарскі пачатак ва «Успамінах» Ф. Еўлашоўскага / А. У. Бразгуноў // Вестник Минского государственного лингвистического университета. Серия 1: Филология. – № 2. – 2021. – С. 164–170.
8. Брезгунов, А. В. ИмPLICITное выражение авторского самосознания у Франциска Скорины / А. В. Брезгунов // Верхневолжский филологический вестник. – 2021. – № 3. – С. 165–171.
9. Бразгуноў, А. У. Эмоцыя ў «Дыярыушы» Самуэля Маскевіча / А. У. Бразгуноў // Весці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. – 2022. – Т. 67, № 1. – С. 104–109.
10. Бразгуноў, А. У. Вобраз аўтара ў дыярыушах Багуслава Маскевіча / А. У. Бразгуноў // Весці Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка. Серыя 1: Педагогіка. Псіхалогія. Філалогія. – 2022. – № 2. – С. 133–136.
11. Бразгуноў, А. У. Інтэнцыя і кампетэнцыя як праявы аўтарскай самасвядомасці ў беларускай літаратуры XVI ст. / А. У. Бразгуноў // Веснік

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Брэсцкага ўніверсітэта. Серыя 3: Філалогія. Педагогіка. Псіхалогія. – 2022. – № 3. – С. 28–33.

12. Бразгуноў, А. У. Вобраз «іншага» ў беларускай літаратуры XVI–XVIII стст. / А. У. Бразгуноў // Acta Albaruthenica. – 2022. – С. 185–199.

13. Brazgunou, A. Belarusian literature of the 16th century: a change in the development paradigm / A. Brazgunou // Multicultural Research = Мультикультурные исследования = 跨文化研究. – 2023. – № 3. – Р. 105–118.

14. Бразгуноў, А. У. Пейзаж і ландшафт у беларускім пісьменстве XVII ст. / А. У. Бразгуноў // Весці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. – 2024. – Т. 69, № 1. – С. 53–59.

15. Бразгуноў, А. У. Сатыра ў вершаваных дыярышах Гальяша Пельгрымоўскага / А. У. Бразгуноў // Веснік Брэсцкага ўніверсітэта. Серыя 3: Філалогія. Педагогіка. Псіхалогія. – 2024. – № 1. – С. 5–10.

Артыкулы ў навуковых зборніках

16. Бразгуноў, А. Перакладная літаратура ў Вялікім Княстве Літоўскім у XV – XVIII стагоддзях / А. Бразгуноў // Senoji Lietuvos Literatūra – Knyga 21 ; sudarė ir parengė S. Narbutas, redagavo K. Mičiulytė / Lietivių literatūros ir tautosakos institutas. – 2006. – L. 171–226.

17. Брезгунов, А. В. Переводной роман в Беларуси XVI–XVII вв.: трансформация формы и идеи / А. В. Брезгунов // Человек-творец в художественном пространстве славянских культур / отв. ред. Н. М. Куренная и М. В. Лескинен. – М. : Институт славяноведения РАН ; СПб. : Нестор-История, 2013. – С. 50–66.

18. Бразгуноў, А. Беларускія друкі XVI стагоддзя ў фондах Бібліятэкі князёў Чартарыйскіх у Кракаве (малавядомыя помнікі) / А. Бразгуноў // Здабыткі : дакументальныя помнікі на Беларусі / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. А. Сапега, А. А. Суша, К. В. Суша. – Вып. 17. – Мінск : Нац. б-ка Беларусі, 2014. – С. 133–151.

19. Бразгуноў, А. Тыповыя памылкі перакладу з польскай мовы ў помніках беларускага пісьменства XVI–XVII стст. / А. Бразгуноў // Беларуска-польскія культурна-моўныя ўзаемадачынненні: ад гісторыі да сучаснасці : зб. навук. арт. / Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр даслед. беларус. культ, мовы і літ-ры, Ін-т мовазнаўства імя Якуба Коласа, Ін-т славістыкі Польскай акад. навук / навук. рэд. В. М. Курцова, Н. А. Снігірова. – Мінск : Беларус. навука, 2016. – С. 41–49.

20. Бразгуноў, А. Біблія Скарыны ў кантэксце перакладаў XVI ст.: тэксталагічны аспект / А. Бразгуноў // Францыск Скарына : асоба, дзейнасць, спадчына / Цэнтр. навук. б-ка імя Якуба Коласа Нац. акад. навук Беларусі ; уклад.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

А. Груша ; рэдкал.: Л. А. Аўгуль [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 2017. – 2017. – С. 103–120.

21. Бразгуноў, А. Беларуска-чэшска-польскае літаратурнае ўзаемадзеянне 15–17 стст. / А. Бразгуноў // Мовазнаўства. Літаратуразнаўства. Фалькларыстыка: XVI Міжнар. з’езд славістаў (Бялград, 19–27 жніўня 2018 г.) : даклады беларус. дэлегацыі / Нац. акад. навук Беларусі. Беларускі камітэт славістаў. – Мінск : Беларус. навука, 2018. – С. 278–291.

22. Бразгуноў, А. Аўтарская самасвядомасць у хроніцы «Пра пачаткі...» (1578) Мацея Стрыйкоўскага / А. Бразгуноў // *Studia Polonica* : да юбілею прафесара Святланы Піліпаўны Мусіенка: зб. арт. / пад навук. рэд. А. У. Бразгунова і М. М. Хмяльніцкага. – Мінск : Кнігазбор, 2019. – С. 39–49.

23. Бразгуноў, А. Аўтарская свядомасць перакладчыка ў беларускім пісьменстве XVI ст. / А. Бразгуноў // *Творчество Адама Мицкевича в имагологическом восприятии в науке XX столетия*: сб. науч. раб. / С. Ф. Мусиенко [отв. ред.]. – Гродно : «ЮрСаПринт», 2020. – С. 162–171.

24. Бразгуноў, А. У. Паміж эпасам і дыярышам: «Дзесяцігадовая аповесць...» (1585) Андрэя Рымшы / А. У. Бразгуноў // *Дванаццатыя Танкаўскія чытанні*: зб. навук. арт. / Беларус. дзярж. пед. ун-т імя М. Танка; рэдкал. В. Д. Старычонок [і інш.]; адк. рэд. В. Д. Старычонок. – Мінск : БДПУ, 2020. – С. 18–21.

25. Бразгуноў, А. Майстар і мастак: аўтарскія іпастасі беларускіх пісьменнікаў XVI ст. / А. Бразгуноў // *Францыск Скарына : даўнія факты – новыя ідэі* / Цэнтр. навук. б-ка імя Якуба Коласа Нац. акад. навук Беларусі ; уклад. А. Груша ; рэдкал.: А. Груша [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 2021. – С. 12–26.

26. Бразгуноў, А. У. Сатыра ў «Пасольстве і кароткім апісанні перамоваў з масквою» Г. Пельгрымоўскага / А. У. Бразгуноў // *Беларуская мова, літаратура, культура і свет: праблемы рэпрэзентацыі*: зб. навук. арт. па выніках III Міжнар. навук. канф., прысвеч. памяці Пятра Васючэнкі, Мінск, 19 лістап. 2020 г. / рэдкал.: М. М. Воінава-Страха (адказ. рэд.) [і інш.]. – Мінск : МДЛУ, 2021. – С. 138–142.

27. Бразгуноў, А. У. Пафас і этас у карціне свету аўтара XVI ст. / А. У. Бразгуноў // *Традыцыі і сучасны стан культуры і мастацтваў*: зб. навук. арт. Вып. 3 / гал. рэд. А. І. Лакотка; Цэнтр даслед. беларус. культуры, мовы і літаратуры Нац. акад. навук Беларусі. – Мінск : Права і эканоміка, 2022. – С. 319–323.

28. Бразгуноў, А. У. Рэцэпцыя антычнай спадчыны ў беларускай літаратуры XV–XVI стст. / А. У. Бразгуноў // *Традыцыі Скарыны*: зб. навук. арт. / Гомельскі дзярж. ун-т імя Ф. Скарыны; Навук.-даслед. ін-т гісторыі і культуры ўсходнеславянскіх народаў пры Гомельскім дзярж. ун-це імя Ф. Скарыны ;

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

рэдкал.: А. М. Воінава (гал. рэд.) [і інш.]. – Гомель : ГДУ імя Ф. Скарыны, 2022. – С. 46–50.

29. Бразгуноў, А. У. Аксіялагічныя прыярытэты эпохі ў беларускім пісьменстве XVI стагоддзя / А. У. Бразгуноў // Беларуская літаратура і літаратуразнаўства : зб. навук. арт. : да 90-годдзя Ін-та літаратуразнаўства імя Я. Купалы / Нац. акад. навук Беларусі [і інш.]; уклад. Н. В. Якавенка ; навук. рэд. І. В. Саверчанка. – Мінск : Беларус. навука. – 2022. – С. 195–200.

30. Бразгуноў, А. У. Аўтар царкоўна-палемічнага твора XVI–XVII стст.: паміж «мы» і «я» / А. У. Бразгуноў // Соловьевские чтения – 2022: сб. науч. ст. / редкол.: А. В. Ломовая (отв. ред.) [и др.]. – Минск : МГЛУ, 2022. – С. 153–158.

31. Брезгунов, А. В. Рациональное и эмоциональное в литературе Беларуси 16–17 веков / А. В. Брезгунов // Эмоциональное и рациональное в славянских литературах и искусстве: сб. науч. трудов / под ред. Н. М. Куренной и Д. К. Полякова. – М. : Институт славяноведения РАН, 2022. – С. 135–164.

Матэрыялы навуковых канферэнцый

32. Бразгуноў, А. Асноўныя матывы беларускіх лямантаў сярэдзіны XVI – пачатку XVII ст. (вернасць, здрада, сутнасць існавання) / А. Бразгуноў // Мельнікаў, А. 3 неапублікаванай спадчыны: манаграфіі, артыкулы, вершы : матэрыялы навук. канф., успаміны сучаснікаў / Ін-т літаратуры імя Янкі Купалы Нац. акад. навук Беларусі ; укладальнікі: Л. В. Ляўшун [і інш.]. – Мінск : Чатыры чвэрці, 2005. – С. 565–571.

33. Бразгуноў, А. Андрэй Рымша: неразгаданы паэт беларускага Адраджэння / А. Бразгуноў // Беларуская пісьмовая спадчына ў кантэксце еўрапейскага культурна-гістарычнага працэсу XI–XIX стст.: вытокі, традыцыі, уплывы: матэрыялы Рэсп. навук.-практ. канф., 24 мая 2010 г., г. Мінск.) / Ін-т мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы Нац. акад. навук Беларусі ; рэдкал. : А. У. Бразгуноў [і інш.]. – Мінск : Права і эканоміка, 2010. – С. 72–80.

34. Бразгуноў, А. «Аповесць пра Баву» як любоўна-авантурны раман (шляхі ўзаемадзеяння казачнага і рыцарскага эпасу) / А. Бразгуноў // Беларусь на скрыжаванні стагоддзяў: ад класікі да сучаснасці (да 130-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа): матэрыялы Міжнар. навук. канф., 1–2 лістап. 2012 г., г. Мінск / Беларус. дзярж. пед. ун-т імя М. Танка ; [рэдкал.: В. Д. Старычонок (адказ. рэд.) і інш.]. – Мінск : БДПУ, 2012. – С. 34–38.

35. Бразгуноў, А. «Навуковая» паэзія XVI–XVII стагоддзяў: панегірызм і сатыра ў адносінах да навукі і вучонага / А. Бразгуноў // Кніжная культура Беларусі XVI – сярэдзіны XVII ст.: да 440-годдзя выдавецкай дзейнасці Мамонічаў : матэрыялы X Міжнар. кнігазнаўчых чытанняў, 17–18 крас.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

2014 г., г. Мінск / Нац. б-ка Беларусі, складальнік: Г. У. Кірэева, Т. А. Сапега, А. А. Суша. – Мінск : Нац. б-ка Беларусі, 2014. – С. 167–173.

36. Бразгуноў, А. Біблія Францішка Скарыны: тэксталагічны аспект падрыхтоўкі юбілейнага выдання / А. Бразгуноў // Сучасная беларуская тэксталагія: актуальныя праблемы і перспектывы развіцця : матэрыялы рэсп. навук.-практ. канф., Мінск, 22–23 лістап. 2016 г. / Цэнтр даслед. беларус. культ., мовы і літ.-ры Нац. акад. навук Беларусі ; рэдкал.: А. А. Васілевіч (уклад.) [і інш.]. – Мінск : Права і эканоміка, 2016. – С. 216–221.

37. Бразгуноў, А. «Двор турэцкага султана і яго рэзідэнцыя ў Канстанцінопалі» (1647) Сымона Старавольскага: мастацкае і рэальнае / А. Бразгуноў // Матэрыялы XII Міжнар. кнігазнаўчых чытанняў «Кніжная культура Беларусі: погляд праз стагоддзі», 7–8 крас. 2016 г., г. Мінск / Нац. б-ка Беларусі, [складальнікі Т. А. Сапега, А. А. Суша]. – Мінск : Нац. б-ка Беларусі, 2016. – С. 130–136.

38. Бразгуноў, А. Арніталагічная лексіка ў кнізе Другі Закон Францыска Скарыны / А. Бразгуноў // Гістарычнае мовазнаўства ў кантэксце міждысцыплінарных даследаванняў : зб. арт. Міжнар. навук. канф., 25–26 кастр. 2017 г., г. Мінск, / Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр даслед. беларус. культ., мовы і літ., Ін-т мовазнаўства; рэд. І. У. Будзько, Н. В. Паляшчук. – Мінск : Права і эканоміка, 2017. – С. 23–27.

39. Бразгуноў, А. Навацыі Скарынаўскіх перакладаў / А. Бразгуноў // Государство, общество и Церковь в истории Беларуси: к 500-летию издания Франциском Скориной печатной Библии и 300-летию со дня рождения святителя Георгия Конисского, архиепископа Могилевского: Междунар. науч.-практич. конф., 12–13 окт. 2017 г., Минск–Жировичи / редкол.: А. А. Коваленя [и др.]. – Минск : Изд-во Минской духовной акад., 2018. – С. 18–36.

40. Бразгуноў, А. У. Літаратура Беларусі XVI стагоддзя: змена парадыгмы развіцця / А. У. Бразгуноў // Славянскія літаратуры ў кантэксце сусветнай : матэрыялы XIII Міжнар. навук. канф., прысвеч. 100-годдзю БДУ і 90-годдзю з дня нарадж. чл.-кар. Нац. акад. навук Беларусі праф. А. А. Лойкі, 28–29 кастр. 2021 г., г. Мінск, / Беларус. дзярж. ун-т ; рэдкал.: С. А. Важнік (гал. рэд.) [і інш.] ; навук. рэд. А. І. Бельскі. – Мінск : БДУ, 2021. – С. 233–236.

41. Бразгуноў, А. У. Аўтавыобраз у дыярышы Багуслава Маскевіча / А. У. Бразгуноў // Актуальныя праблемы сучаснага літаратурнага працэсу : матэрыялы Рэсп. навук.-практ. канф., 17 лістап. 2021 г., г. Брэст / Брэсцкі дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна ; рэдкал.: З. П. Мельнікава (адк. рэд.) [і інш.]. – Брэст : БрДУ, 2022. – С. 43–46.

42. Бразгуноў, А. Казкавы кампанент у беларускай перакладной літаратуры XVI–XVII стст. / А. Бразгуноў // Казка ў еўрапейскай прасторы 2: гісторыя і сучаснасць : матэрыялы II Міжнар. форуму даследчыкаў беларус. казкі, 27–29

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

мая 2021 г., г. Мінск / Нац. акад. навук Беларусі, Цэнтр даслед. беларус. культуры, мовы і літаратуры ; уклад. Ю. В. Пацёпа ; рэдкал. А. І. Лакотка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 2022. – С. 81–88.

43. Бразгуноў, А. Аўтар XVI–XVII стагоддзяў паміж *motus i ratio* / А. Бразгуноў // Шляхам яго жыцця: успаміны, роздумы, доследы : матэрылы круглага стала, прысвеч. памяці І. В. Жука, 30 чэрвеня 2022 г., г. Гродна / Гродзенскі дзярж. ун-т імя Янкі Купалы ; рэдкал. Н. П. Чукічова (рэд.). – Гродна : ГрДУ імя Янкі Купалы, 2023. – С. 81–91.

44. Бразгуноў, А. «Стихи» і «песни» ва ўспрыняцці Францішка Скарыны / А. Бразгуноў // Дванаццатыя Калеснікаўскія чытанні: зб. матэрыялаў Рэсп. навук.-практ. канф., 28 кастр. 2022 г., г. Брэст, / Брэсцкі дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна ; рэдкал.: З. П. Мельнікава [і інш.]. – Брэст : БрДУ, 2023. – С. 70–75.

Навуковыя выданні (укладанне, тэксталагічная падрыхтоўка і навуковы каментарый, пераклад) помнікаў пісьменства XV–XVIII стст.

45. Białoruski Tristan = Беларускі Трышчан : faksymile rękopisu wraz z analizą filologiczną A. Brazgunowa i N. Starowojtowej (odczytanie, przekład na język białoruski, transliteracja) ; pod red. M. Maszkiewicza. – Wrocław : Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego, 2007. – 310 s.

46. Беларускія *Александрыя, Троя, Трышчан...* : Перакладная белетрыстыка Беларусі XV–XVII стст. / уклад., расчытанне, пер. са старабеларус., прадм., камент. А. Бразгунова. – Мінск : Беларус. навука, 2009. – 736 с.

47. Славянамоўная паэзія Вялікага Княства Літоўскага XVI–XVIII стагоддзяў / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Я. Коласа і Я. Купалы ; уклад., прадм. і камент. А. У. Бразгунова. – Мінск : Беларус. навука, 2011. – 901 с. – (Помнікі даўняга пісьменства Беларусі).

48. Симеон Полоцкий. Жезл правления = Посах кіравання = The governing crosier : Исследование. Текст / Симеон Полоцкий ; [автор исслед. А. Суша ; адаптированный церковнослав. текст, перевод на рус. и белорус. языки, сост. словарей А. Брезгунова]. – Минск : Нац. библ. Беларуси, 2013. – 398, [1] с. : ил. ; 31 см.

49. Дыярыушы XVII стагоддзя (1594–1707 гады) / укл., пер. з пол. мовы : А. Бразгуноў ; рэд. кал. А. У. Бразгуноў (старш.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 2016. – 467 с. – (Помнікі даўняга пісьменства Беларусі).

50. Бівлія руска: выложена докторомъ Францискомъ Скориною из славнаго града Полоцька Богу ко чти и людемъ посполитымъ к доброму научению / уклад., падрыхт. тэкстаў і камент. А. Бразгунова. – Мінск : Тэхналогія, 2022. – 708, [1] с.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Вучэбна-метадычныя артыкулы

51. Бразгуноў, А. Вывучэнне перакладной літаратуры эпохі Адраджэння ў школе і ВНУ / А. Бразгуноў // Акадэмік М. А. Лазарук і праблемы літаратурнай адукацыі ў Беларусі : матэрыялы рэсп. навук. чытанняў «Навукова-педагагічная і літаратуразнаўчая спадчына акадэміка М.А. Лазарука», 4 кастр. 2001 г., г. Мінск. – Мінск : ІУА, 2003. – С. 140–146.

52. Бразгуноў, А. Измарагды ў кароне нашага пісьменства / А. Бразгуноў // *Беларускія Александрыя, Троя, Трышчан...*: Перакладная белетрыстыка Беларусі XV – XVII стст. ; уклад., расчытанне, пер. са старабеларус., прадм., камент. А. Бразгунова – Мінск : Беларус. навука, 2009. – С. 7–29.

53. Бразгуноў, А. Калізей супольнай спадчыны / А. Бразгуноў // Наука и инновации. – № 11. – 2010. – С. 26–28.

54. Бразгуноў, А. Паэзія Вялікага Княства / А. Бразгуноў // Славянамоўная паэзія Вялікага Княства Літоўскага XVI – XVIII стст. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Якуба Коласа і Янкі Купалы; уклад., прадм. і камент. А. У. Бразгунова. – Мінск : Беларус. навука, 2011. – С. 10–35. – (Помнікі пісьменства даўняй Беларусі, кн. 1).

55. Бразгуноў, А. Выданне літаратурнай спадчыны Вялікага Княства Літоўскага ў Беларусі (1959–2012): набыткі і перспектывы / А. Бразгуноў // Матэрыялы IX Міжнар. кнігазнаўчых чытанняў «Статут Вялікага Княства Літоўскага ў гісторыі культуры Беларусі», 18–19 крас. 2013 г., г. Мінск / Нац. б-ка Беларусі ; склад. : Т. Сапега, А. Суша. – Мінск, 2013. – С. 227–233.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

РЭЗЮМЭ

Бразгуноў Аляксандр Уладзіміравіч

Станаўленне аўтарскай самасвядомасці ў беларускім пісьменстве XVI – XVII стагоддзяў

Ключавыя словы: аўтарская самасвядомасць, дыярыушы падарожжаў, літаратура Рэнесансу і барока, мемуарыстыка, творчы працэс, эпас.

Мэта даследавання – раскрыць спецыфіку станаўлення аўтарскай самасвядомасці, вызначыць вектар яе развіцця і формы рэалізацыі ў беларускім пісьменстве XVI–XVII стст.

Комплексны падыход да вывучэння заяўленай праблемы абумовіў **метадалогію даследавання**, аснову якой складаюць культурна-гістарычны, біяграфічны, параўнальна-тыпалагічны і рэцэптыўны метады ў спалучэнні з кантэкстуальным і цэласным аналізам мастацкага тэксту.

Атрыманыя вынікі і іх навізна. Вызначана сутнасць і канцэптуальная функцыянальнасць паняцця «станаўленне аўтарскай самасвядомасці» адносна пісьменства XVI–XVII стст., што дазволіла разгледзець літаратурны працэс названага перыяду ў дынаміцы выяўлення аўтарскай суб'ектўнасці і суб'ектнасці. Раскрыты культурныя, гістарычныя і літаратурныя фактары, якія спрыялі станаўленню або стрымлівалі развіццё аўтарскай самасвядомасці ў пісьменстве акрэсленага перыяду. На аснове канцэптуальнага падыходу вызначана месца літаратурнай традыцыі і аўтарскай самасвядомасці ў дынаміцы творчага працэсу. У навуковы ўжытак уведзены новыя літаратурныя і гістарычныя факты, а таксама маладаследаваныя творы. Вызначаны формы рэалізацыі аўтарскай самасвядомасці ў помніках пісьменства XVI–XVII стст. (творчасць Ф. Скарыны, царкоўная палеміка, ліра-эпічны і гераічны эпас, мемуары і дыярыуш падарожжа).

Рэкамендацыі па выкарыстанні і галіна прымянення. Вынікі дысертацыйнага даследавання могуць быць выкарыстаны ў далейшым навуковым асэнсаванні праблемы аўтарскай самасвядомасці ва ўсходнеславянскім кантэксце, у тэксталагічнай практыцы, пры падрыхтоўцы вучэбных праграм і дапаможнікаў. Гісторыка-культурны і літаратуразнаўчы матэрыял дысертацыі будзе запатрабаваны пры падрыхтоўцы лекцый і спецкурсаў па гісторыі літаратуры эпохі Рэнесансу і барока.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

РЕЗЮМЕ

Брезгунов Александр Владимирович

Становление авторского самосознания в белорусской письменности XVI – XVII столетий

Ключевые слова: авторское самосознание, дневники путешествий, литература Ренессанса и барокко, мемуаристика, творческий процесс, эпос.

Цель исследования – раскрыть специфику становления авторского самосознания, определить вектор его развития и формы реализации в белорусской письменности XVI–XVII вв.

Комплексный подход к изучению заявленной проблемы обусловил **методологию исследования**, основу которой составляют культурно-исторический, биографический, сравнительно-типологический и рецептивный методы в сочетании с контекстуальным и целостным анализом художественного текста.

Полученные результаты и их новизна. Определена сущность и концептуальная функциональность понятия «становление авторского самосознания» относительно письменности XVI–XVII вв., что позволило рассмотреть литературный процесс указанного периода в динамике проявления авторской субъективности и субъектности. Раскрыты культурные, исторические и литературные факторы, способствовавшие становлению или сдерживавшие развитие авторского самосознания в письменности рассматриваемого периода. На основе концептуального подхода определено место литературной традиции и авторского самосознания в динамике творческого процесса. В научное обращение введены новые литературные и исторические факты, а также малоисследованные произведения. Определены формы реализации авторского самосознания в памятниках письменности XVI–XVII вв. (творчество Ф. Скорины, церковная полемика, лиро-эпический и героический эпос, мемуары и дневник путешествия).

Рекомендации по использованию и область применения. Результаты диссертационного исследования могут быть использованы в дальнейшем научном осмыслении проблемы авторского самосознания в восточнославянском контексте, в текстологической практике, при подготовке учебных программ и пособий. Историко-культурный и литературоведческий материал диссертации будет востребован при подготовке лекций и спецкурсов по истории литературы эпохи Ренессанса и барокко.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

SUMMARY

Alaxandr U. Brazgunou

Formation of author's self-awareness in Belarusian writing of the 16th – 17th centuries

Key words: author's self-awareness, creative process, epic, memoir, Renaissance and Baroque literature, travel diaries.

The purpose of the study is to determine the specifics of the formation of the author's self-awareness, the vector of its development and forms of implementation in Belarusian writing of the 16th – 17th centuries.

The research methodology is determined by an integrated approach to the study of the manifested problem based on cultural-historical, biographical, comparative-typological and receptive methods along with context and holistic analysis of a literary text кантэкстуальным і цэласным аналізам мастацкага тэксту.

Outcomes and novelty. The essence and conceptual functionality of the concept “author's self-awareness” in relation to the Belarusian writing of the 16th – 17th centuries were determined, which made it possible to consider the literary process of the specified period in the dynamics of revealing the author's subjectivity. The cultural, historical and literary factors that contributed to the formation or retrained the development of the author's self-awareness in the writing of the defined period are disclosed. On the basis of the conceptual approach, the place of the literary tradition and the author's self-awareness in the dynamics of the creative process is revealed. New facts of the literary and historical life of the period in question, as well as insufficiently researched works, have been put into scientific use. The forms of realization of the author's self-awareness in the literary monuments of the 16th – 17th centuries are defined (Skaryna's work, church polemics, lyrical epic and heroic epic, memoirs and travel diary).

Recommendations for usage and applicable scope. The results of the dissertation can be used in the further scientific understanding of the problem of the author's self-awareness in the East-Slavic context, in the textual work, in the preparation of educational programs and manuals. The historical, cultural and literary materials of the dissertation will be required when preparing lectures and special courses on the history of literature of the Renaissance and Baroque eras.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Падпісана да друку 19.05.2025. Фармат 60×84 1/16. Папера афсетная.
Рызаграфія. Ум. друк. арк. 2,79. Ул.-выд. арк. 3,0.
Тыраж 60 экз. Заказ 81.

Надрукавана з арыгінала-макета заказчыка
ў рэспубліканскім унітарным прадпрыемстве
«Выдавецкі цэнтр Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/63 ад 19.03.2014.
Вул. Чырвонаармейская, 6, 220030, Мінск.